

Ρύπανση: Λιγότερες επικίνδυνες χημικές ουσίες στα ύδατα της Ευρώπης

Το καθαρό νερό έχει ζωτική σημασία για τη δημόσια υγεία και τα οικοσυστήματα. Με την οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα επιδιώκεται να διασφαλιστεί η καλή χημική κατάσταση, τόσο των επιφανειακών, όσο και των υπογείων υδάτων σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Για τα επιφανειακά ύδατα, ο στόχος αυτός μεταφράζεται σε οριακές τιμές συγκέντρωσης συγκεκριμένων, σημαντικών για την ΕΕ, ρύπων, γνωστών ως ουσιών προτεραιότητας. Μέχρι σήμερα, έχουν καθοριστεί 33 ουσίες προτεραιότητας. Μια νέα οδηγία που δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2008 καθορίζει οριακές τιμές, γνωστές ως Πρότυπα Ποιότητας Περιβάλλοντος (ΠΠΠ), για τις 33 αυτές ουσίες, καθώς και για 8 επιπλέον ουσίες που καλύπτονταν από προηγούμενες νομοθετικές πράξεις.

Σύμφωνα με την οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα, τα επιφανειακά ύδατα πρέπει κι αυτά να βρίσκονται σε καλή οικολογική κατάσταση, η οποία αποτελεί μέτρο αξιολόγησης των υγειών οικοσυστημάτων. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, τα κράτη μέλη οφείλουν ενδεχομένως να ελέγχουν πρόσθετους ρύπους που αφορούν τη χώρα τους.

Η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα απαιτεί καλή χημική κατάσταση και για τα υπόγεια ύδατα. Συμπληρώνεται από την οδηγία του 2006 περί υπογείων υδάτων, στην οποία καθορίζονται μέτρα για την αξιολόγηση, την παρακολούθηση, και τον έλεγχο της ρύπανσης των υπογείων υδάτων (βλ. 3η ανακοίνωση για το νερό).

Οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις είναι σημαντική πηγή ρύπανσης των υδάτων

Εκπομπές, απορρίψεις και διαρροές – συνδυασμός μέτρων ελέγχου

Οι χημικές ουσίες που καταλήγουν στα ευρωπαϊκά ύδατα προέρχονται από σημειακές πηγές, π.χ. λύματα βιομηχανικών εγκαταστάσεων, και από διάχυτες πηγές, π.χ. απορροή φυτοφαρμάκων από γεωργικές γαίες. Χημικές ουσίες που περιέχονται σε καταναλωτικά και άλλου είδους προϊόντα μπορούν να εισχωρήσουν στα ύδατα ως αποτέλεσμα της απόπλυσης από απροστάτευτους χώρους υγειονομικής ταφής, οι οποίοι συνιστούν επίσης διάχυτη πηγή. Στον σχεδιασμό των μέτρων για τον έλεγχο της χημικής ρύπανσης από τις πολλαπλές αυτές πηγές, η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα υιοθετεί μια συνδυασμένη προσέγγιση. Αντιμετωπίζει τη ρύπανση, τόσο σε σχέση με τις εκπομπές στο περιβάλλον, όσο και από πλευράς ανθεκτικότητας των υδάτων υποδοχής.

Οι εκπομπές χημικών ρύπων ελέγχονται με μια σειρά νομοθετικών πράξεων που καλύπτουν συγκεκριμένες δραστηριότητες (βλ. πλαίσιο κατωτέρω). Ταυτόχρονα, χάρη στην απαίτηση να τηρούνται οι ΠΠΠ για τις ουσίες προτεραιότητας, αποφεύγεται η υποβάθμιση των υδάτων την οποία θα προκαλούσε η συσσώρευση ρύπων από πολλαπλές πηγές. Σε περίπτωση που διακυβεύεται η ποιότητα κάποιου υδατικού συστήματος, πρέπει να επιβάλλονται μέτρα ελέγχου των πηγών ρύπανσης αυστηρότερα εκείνων που προβλέπονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία. (Επιπλέον, η οδηγία για τα ύδατα κολύμβησης προβλέπει περισσότερους ελέγχους για την προστασία της υγείας του ανθρώπου στα ύδατα αναψυχής – βλ. 9η ανακοίνωση για το νερό).

Με την οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα θεσπίζεται ένα νομικό πλαίσιο για την προστασία των καθαρών υδάτων και την αποκατάστασή τους ανά την Ευρώπη, καθώς και για την εξασφάλιση της μακροπρόθεσμης και βιώσιμης αξιοποίησής τους. (Ο επίσημος τίτλος της είναι: οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων). Η οδηγία υιοθετεί μια καινοτόμο προσέγγιση για τη διαχείριση των υδάτων, με βάση τις λεκάνες απορροής ποταμών και τις φυσικές γεωγραφικές και υδρολογικές ενότητες και καθορίζει συγκεκριμένες προθεσμίες για τα κράτη μέλη, προκειμένου να εξασφαλίσουν την προστασία των υδατικών οικοσυστημάτων. Η οδηγία καλύπτει τα εσωτερικά επιφανειακά ύδατα, τα μεταβατικά ύδατα, τα παράκτια και τα υπόγεια ύδατα και διατυπώνει καινοτόμες αρχές για τη διαχείριση των υδάτων, όπως τη συμμετοχή του κοινού στο σχεδιασμό, και οικονομικά μέτρα, όπως την ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών ύδατος.

Τα άρθρα 4, 10, 11 και 16 και τα παραρτήματα V, VIII, IX και X της οδηγίας αφορούν τη χημική ρύπανση.

Η οδηγία 2008/105/ΕΚ της 16ης Δεκεμβρίου 2008 καθορίζει πρότυπα ποιότητας περιβάλλοντος για τις πρώτες 33 ουσίες προτεραιότητας.

Έλεγχος των εκπομπών χημικών ουσιών στα ύδατα

Η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα συμπληρώνεται από άλλες κοινοτικές νομοθετικές πράξεις για το περιβάλλον. Με τον κανονισμό REACH ελέγχονται οι χημικές ενώσεις που περιέχονται στα προϊόντα, ώστε να περιοριστεί η ρύπανση των υδατικών συστημάτων.

Με την οδηγία για τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα (δηλ. τα φυτοφάρμακα) ελέγχεται η ρύπανση που προκαλείται από χημικά προϊόντα χρησιμοποιούμενα στη γεωργία, ενώ η οδηγία για τα βιοκτόνα διέπει τις ουσίες κατά των επιβλαβών οργανισμών και τα αντιμικροβιακά προϊόντα που χρησιμοποιούνται σε άλλους τομείς. Η οδηγία για τη νιτρορύπανση αποβλέπει στον περιορισμό της ρύπανσης από τις αζωτούχες ενώσεις που περιέχονται στα λιπάσματα και την κόπρο (βλ. 9η ανακοίνωση για το νερό).

Η οδηγία για την πρόληψη και τον έλεγχο της βιομηχανικής ρύπανσης (IPPC) ασχολείται με τη ρύπανση που προκαλούν τα εργοστάσια και άλλες εγκαταστάσεις.

Εντοπισμός ουσιών προτεραιότητας

Στοχεύοντας στις ουσίες προτεραιότητας, η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα εστιάζεται είτε σε μεμονωμένους ρύπους, είτε σε ομάδες ρύπων που είναι ιδιαίτερα επικίνδυνοι για το υδάτινο περιβάλλον ή μέσω αυτού. Οι ουσίες αυτές εντοπίζονται με ενδεδειγμένες εκτιμήσεις επικινδυνότητας που περιλαμβάνουν την εξέταση επιστημονικών αποδείξεων των επικίνδυνων ιδιοτήτων των ουσιών, της ρύπανσης που προκαλούν στα ευρωπαϊκά ύδατα, καθώς και άλλων παραγόντων, όπως των χρησιμοποιούμενων ποσοτήτων.

Από τις 33 χημικές ουσίες που ορίστηκαν ως ουσίες προτεραιότητας, 13 χαρακτηρίστηκαν επικίνδυνες ουσίες προτεραιότητας λόγω της εμμονής, της βιοσυσσώρευσης και της τοξικότητάς τους (βλ. πλαίσιο). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα επανεξετάζει τον κατάλογο αυτό ανά τετραετία, με σκοπό την ενδεχόμενη προσθήκη άλλων ανησυχητικών ουσιών.

Με την οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα επιδιώκεται να μειωθούν προοδευτικά οι εκπομπές, απορρίψεις και διαρροές ουσιών προτεραιότητας στα ύδατα. Οι επικίνδυνες ουσίες προτεραιότητας θα πρέπει να έχουν εκλείψει τελείως μέσα σε μια εικοσαετία.

Καθορίζονται δύο είδη προτύπων ποιότητας περιβάλλοντος για τις ουσίες προτεραιότητας: ετήσιες μέσες συγκεντρώσεις και μέγιστες επιτρεπόμενες συγκεντρώσεις. Με τις πρώτες προστατεύονται τα ύδατα από μακροπρόθεσμα, χρόνια προβλήματα ρύπανσης και με τις δεύτερες από βραχυπρόθεσμα, οξείας μορφής ρύπανση. Τα κράτη μέλη είναι υπεύθυνα για την παρακολούθηση των συγκεντρώσεων των ουσιών προτεραιότητας στα επιφανειακά ύδατα, στο πλαίσιο των οικείων προγραμμάτων παρακολούθησης (βλ. 6η ανακοίνωση για το νερό).

Έλεγχος άλλων ρύπων

Η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα απαιτεί επίσης τη λήψη μέτρων για τον έλεγχο ορισμένων άλλων ρύπων, όπως των οργανοφωσφορικών ενώσεων, των μετάλλων και των αιωρούμενων υλών. Τα κράτη μέλη πρέπει να συμπεριλάβουν τις ουσίες αυτές στα οικεία σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. Η διαδικασία κατάρτισης των σχεδίων αυτών περιλαμβάνει τον προσδιορισμό σημειακών και διάχυτων πηγών ρύπανσης και τον σχεδιασμό κατάλληλων μέτρων ελέγχου, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για τη ρύπανση που οφείλεται σε ατυχήματα μεταφορών, καθώς και βιομηχανικά ή άλλου είδους ατυχήματα.

Επικίνδυνες ουσίες προτεραιότητας

Οι επικίνδυνες ουσίες προτεραιότητας είναι οι έμμονες, βιοσυσσωρεύσιμες και τοξικές (ΕΒΤ) ουσίες προτεραιότητας, καθώς και άλλες ουσίες ή ομάδες ουσιών που προκαλούν έντονο προβληματισμό. Η επιλογή τους γίνεται με γνώμονα τη συμπεριφορά τους στο περιβάλλον (ο κανονισμός REACH υιοθετεί ανάλογη προσέγγιση).

Οι ΕΒΤ ουσίες δεν αποικοδομούνται, είναι έμμονες στο περιβάλλον και συσσωρεύονται στους ιστούς των ζώων και των φυτών, με αποτέλεσμα να συνιστούν μακροχρόνιο κίνδυνο για την υγεία του ανθρώπου και για τα οικοσυστήματα. Καθώς προχωρούν στην τροφική αλυσίδα, η συγκέντρωσή τους αυξάνεται, όπως εξάλλου και ο κίνδυνος που συνιστούν για τον άνθρωπο και τα οικοσυστήματα. Είναι επομένως απαραίτητο να ελέγχονται οι εκπομπές ακόμη και πολύ μικρών ποσοτήτων των ουσιών αυτών.

Μια άλλη ομάδα ουσιών που προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία είναι οι ενδοκρινικοί διαταράκτες, δηλαδή χημικές ενώσεις ικανές να επηρεάζουν το ορμονικό σύστημα του ανθρώπου και των ζώων. Η Επιτροπή ασχολείται τώρα με την αξιολόγηση ουσιών που ενδέχεται να είναι ενδοκρινικοί διαταράκτες.

Παρακολούθηση σε εθνικό επίπεδο και Σύστημα πληροφοριών για τα ύδατα στην Ευρώπη - WISE

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος συνεργάζεται με τα κράτη μέλη για τη συγκρότηση εκτεταμένου δικτύου σταθμών παρακολούθησης που θα εξασφαλίζει ευρεία κάλυψη και διεξοδική διερεύνηση της ποιότητας των υδάτων στην Ευρώπη. Από περισσότερους από 54.000 σταθμούς παρακολούθησης επιφανειακών υδάτων και περισσότερους από 51.000 σταθμούς υπογείων υδάτων συλλέγονται ποσοτικά δεδομένα για τις χημικές, φυσικές και βιολογικές παραμέτρους της ποιότητας των υδάτων, με τα οποία τροφοδοτείται το σύστημα WISE. Τα κράτη μέλη χρησιμοποιούν τους σταθμούς αυτούς για τους σκοπούς της παρακολούθησης που οφείλουν να διενεργούν σύμφωνα με την οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα και για να εξασφαλίσουν την τήρηση των ΠΠΠ.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα ύδατα της Ευρώπης, βλ. τον δικτυακό τόπο του WISE <http://water.europa.eu>. Οι ιστοσελίδες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αφορούν τη διαχείριση των υδάτων, οι οποίες συνδέονται με το WISE, παρέχουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη χημική ρύπανση. Βλ.: <http://ec.europa.eu/environment/water/water-dangersub/index.htm>.